
Cutume maritale la diferite subgrupuri de romi.

Unitate în diversitate

Lect. dr. Delia GRIGORE

Facultatea de Limbi și Literaturi Străine,
Programul de Studiu Limba și Literatura Rromani
Universitatea din București,
delia.grigore@lils.unibuc.ro

Rezumat. Rodul cercetărilor de etnografie ale autoarei, desfășurate, în perioada 1997–2001, în vederea obținerii doctoratului în etnografie-etnologie, articolul de față este o parte, încă nepublicată și revizuită, a tezei de doctorat „Rromanipen-ul – Familia ca valoare identitară. Obiceiuri din ciclul familial în cultura tradițională a rromilor”.

Dincolo de modelul cultural comun și de trunchiul cutumiar similar, diferite subgrupuri / neamuri de rromi au abordări specifice ale ritualurilor maritale, în funcție de prioritățile proprii ale limbajului de simbolizare. Cercetarea prezintă și interpretează varii practici culturale din aria cutumiară a căsătoriei din comunități de rromi din diferite zone geografice ale României, subgrupurile studiate fiind căldărari, ursari, romungre, spoitori, tismănari, geambași, gabori, turci și nu numai.

Cercetarea demonstrează unitatea culturală a identității etnice rrome, fundamentele acestuia fiind comune tuturor subgrupurilor. Depășind diferențele de practică ritualică regăsite la diferite subgrupuri de rromi, unele dintre ele dispărute sau aflate pe cale de dispariție, elementele esențiale legate de puritatea fetei la căsătorie și de nevoia absolută de armonie, echilibru și durabilitate a căsniciei se păstrează la nivelul tuturor comunităților de rromi, astfel încât valorile de bază referitoare la familie și căsătorie se mențin nealterate.

Cuvinte-cheie: ritual, căsătorie, puritate, mireasă, mire, logodnă, nuntă, familie

Marriage Customs in Different Roma Subgroups. Unity in Diversity

Abstract. The fruit of the author's ethnographic research, carried out between 1997 and 2001, in order to obtain the doctorate in ethnography-ethnology, the present work is a part, still unpublished and revised, of the doctoral thesis "Rromanipen – Family as an Identity value. Customs from the Family Cycle in the Roma Traditional Culture".

Beyond the common cultural model and the similar customary stem, different Roma subgroups have specific approaches to marriage rituals, depending on their own priorities of the symbolizing language. The research presents and interprets various cultural practices from the customary area of marriage in Roma communities from different geographical areas of Romania, the studied subgroups being Coppersmiths, Bear-Tamers, Hungarian Roma, Tinsmiths, Roma from Tismana, Horses-Sellers, Turkish Roma and more.

The research demonstrates the cultural unity of the Roma ethnic identity, its foundations being common to all subgroups. Overcoming the differences in ritual practice found at different Roma subgroups, some of which disappeared or being on the verge of extinction, the essential elements related to the purity of the bride at marriage and the absolute need for harmony, balance and durability of marriage are preserved at the level of all Roma communities, so that the basic values related to family and marriage remain intact.

Keywords: ritual, marriage, purity, bride, groom, engagement, wedding, family.

Rodul cercetărilor de etnografie ale autoarei, desfășurate, în perioada 1997–2001, în vederea obținerii doctoratului în etnografie-etnologie, lucrarea de față este o parte, încă nepublicată și revizuită, a tezei de doctorat „Rromanipen-ul – Familia ca valoare identitară. Obiceiuri din ciclul familial în cultura tradițională a rromilor”.

Dincolo de modelul cultural comun și de trunchiul cutumiar similar, diferite subgrupe / neamuri de rromi au abordări specifice ale ritualurilor maritale, în funcție de prioritățile proprii ale limbajului de simbolizare.

În *perioada nomadismului*, interzis în spațiul românesc, în jurul anilor '60, la *căldărari*¹, „*hanamik*”-ul / încuscirea / arvunirea miresei și logodna se desfășurau în cadrul târgurilor, prilejuri de reunire a neamului și de practicare a numeroase rituri premaritale.

Căsătoria se cere consacrată de elementele primordiale, masculin—focul—și feminin—apa—, de aceea, cu o săptămână înaintea nunții, mirele și mireasa merg la miezul nopții, la cea mai apropiată apă, fie ea curgătoare sau stătătoare, și așază pe mal două lumânări aprinse, ofrandă pentru rodnicia căsătoriei. Dacă vântul stinge lumânările sau pe una dintre ele este considerat semn rău și premoniția se întoarce prin ofrandă de mere și ouă aruncate în apă. „*O phabai*” (mărul) este simbolul fertilității și al împărțirii unui destin comun, iar „*o anro*” (oul) simbolizează creația desăvârșită, dar și pe aceea virtuală, potențială, latentă, increatul.

Fetele de măritat îndeplinesc ritualuri de marcare a status-ului lor, care au, totodată rol premonitoriu și magic-determinativ: în perioada premergătoare nunții, ele își ard, la răscruce de drumuri, buchetele de noroc (rr. „*baht lulugia*”), de flori de sânziene, pe care le

1 Informator: Ion Mihai, 52 ani, sat Sintești, com. Jilava, jud. Ilfov.

adunaseră de Sânziene și le ținuseră sub pernă sau printre haine, pentru a fi păzite de boli, suferințe și necinste.

Odată fetele măritate, funcția apotropaică legată de virginitate își pierde utilitatea, mai mult, rugul de flori semnifică și sacrificiul necesar schimbării de statut și trecerii la starea de membru total al comunității.

De Moși sau de Rusalii (7–8 iunie), de Sânziene (24 iunie) sau la alte târguri de primăvară sau de vară, se arvunesc fetele: are loc un așa-numit „*târg de fete*” (mai ales pentru fetele mai sărace, rămase nearvunite de la naștere), în care se urmărește selecția mireseleor, printr-o ceremonie electivă tip serie de probe inițiatice premaritale: cea mai frumoasă fustă, cel mai lung și mai frumos păr, îndemânarea la dans, abluțiunea rituală în râu, în întregime îmbrăcate, urmată de alegerea celei mai frumoase fete.

După elecție, cele două familii se înțeleg și fac schimb de daruri, semn al încrederii reciproce („*pakiv*”). Familia mirelui îi cumpără viitoarei sale nurori („*bori*”) „*dikblo*” (basma), ilic și pantofi; socrul mare îi leagă fetei în jurul mijlocului, o eșarfă, simbol al centurii de castitate, pe care trebuie să o poarte până la nuntă; alt semn că fata este promisă îl reprezintă brățara de la picior, care i se pune fetei de către viitoarea ei soacră și pe care o va schimba în fiecare an (pot trece și trei-patru ani), până la căsătorie, semnalând totodată reînnoirea înțelegerii.

Viitorul mire este supus și el unor probe de inițiere („*stâlpul puterii*”, întrecere, dar și simbol al fecundității masculine, în care candidatul trebuie să taie, alergând călare, din mers, un par înalt de lemn, cu toporul; înhămatul cailor; alergarea cailor, teste tipice modelului nomad, trânta, probă de forță fizică), apoi trebuie să-i dea socrului o pungă de bani, arvună pentru fată.

La arvunirea miresei, tatăl fetei îi dăruiește viitorului ginere chimirul său, simbol al încrederii și al transferului de autoritate. Tot mirelui, mama soacră îi leagă la gât un batic („*dikblo*”), care a aparținut viitoarei mirese, simbol al fertilității feminine (în timpul gestului ritualic, se fac urări de genul: „*t-avena tumenqe but ceave!*” = să aveți mulți copii!) și al legământului dintre viitorii miri. Începând din acea zi, mirele are voie să poarte capul acoperit (cel mai adesea cu „*stadi*” = pălărie) și este ultima zi în care poate umbla la alte femei, fără riscul de a fi declarat „*mahrime*”.

„*O pokinimos la boriako*” (prețuitul miresei), de către familia băiatului, cu „*love bare*” (bani mari) reprezintă, pe de o parte, semnul prețuirii acordate fetei de către familia viitorului ei soț, iar pe de altă parte, plătirea forței de muncă a nurorii care intră în neamul mirelui. Dacă fata este mai bogată decât băiatul, își poate alege singură mirele, sfātuindu-se cu părinții ei, iar acesta vine să locuiască în neamul ei, ca „*geamutro*” (ginere), cu un status inferior celui în care și-ar fi dus acasă o „*bori*” (noră).

Și tatăl fetei are obligația să dea fetei zestre (fuste pentru zece ani, bijuterii de aur, mai ales salbe, tacâmuri de aur și argint, obiecte de uz casnic etc.), pentru ca fiica sa să nu fie, mai târziu, persecutată de soț, pentru că nu a contribuit economic la căsnicie.

Atât arvunirea, cât și logodna, care constă în jurământul de credință al celor doi, repetat de trei ori (rr. „*solah*”), se fac prin consacrare comunitară, în prezența unor martori

reprezentativi, așezați în cerc (forma perfectă) în jurul mirilor, care contribuie la binecuvântarea viitoarei căsătorii, alături de conducătorul comunității—„*bulibasha*”—și de cea mai bătrână femeie din neam. Cununia o va încheia un „*rashai*” (preot), având, în vremea aceea, sensul său inițial, de om bătrân și înțelept al neamului.

Se consideră extrem de importantă, pentru fericirea și fertilitatea viitorului cuplu, îndepărtarea „*bibabt*”-ului (ghinion, nenoroc, neșansă), dezvoltându-se practici magice în acest sens: în timpul jurământului de credință, mirii sparg împreună un vas cu apă, simbolul fertilității fiind apa vărsată pe pământ; la nașterea primului copil, ritualul de binecuvântare și protecție continuă prin faptul că un bătrân sparge un vas și spune—„*Kana te avela tumenqe kadi piri sar sas kana sas sa, te agorisarel tumaro traio khetanes*” („Când vă va fi oala aceasta iarăși întreagă, atunci să vi se termine viața împreună”), această rostire implicând ideea de unire veșnică prin căsătoria împlinită prin copil, scopul fundamental al căsniciei.

Fertilitatea cuplului se asigură și prin gestul nuntașilor de a arunca după miri cu pantofi (simbol phalic) și prin stropirea mirilor cu apă (aspersiune ritualică de fecundare), iar protecția de nenoroc se realizează prin atingerea celor doi cu o traistă din blană de nevăstuică, plină cu semințe de ciunăfaie, care păzesc de deochi.

Noaptea nunții este supravegheată de femei bătrâne, numite pentru a se încredința de faptul că mireasa este „*ceai bari*” (fată mare), relațiile sexuale prematrimoniale fiind cu desăvârșire interzise.

Dacă se constată că fata a fost virgină, soacra mare „joacă” cearșaful / cămașa pătată de sânge, semn de mare fală și cinste, se bea rachiu roșu, cu care se stropește cămașa (forma pe care o ia pata—„*iekh lulugi*” / o floare—certificând încă o dată fecioria fetei) și care se dă miresei spre a toasta. Soacra își spală nora din creștet până în tălpi, semn că o prețuiește și îi va fi ca o mamă, îi dăruiește salba ei de aur și închină rachiu pentru cinstea ei.

Un alt posibil model de verificare a virginității miresei, similar cu acela legat de forma luată de pata de rachiu, este forma pe care a luat-o pata de sânge pe cearșaf: dacă este o floare, aparține fetei („*lako rrat si iekh lulugi*” = sângele ei este o floare), simbolul florii ca puritate fiind prezent în numeroase culturi, dacă nu, fata sau cuplul pot fi suspectați de fals, de ascunderea unor relații premaritale prin aplicarea altui sânge pe pânză. Celebrarea supremă a cinstei fetei este masa de împăcăciune—„*pakiv*”—, confirmare comunitară a căsătoriei.

Dacă mireasa nu este virgină, nu se dovedește „*pakivali*” (cinstită, respectabilă), atunci ea se numește „*doshali*” (greșită). Ritualurile merg, în funcție de dorința familiei mirelui, de la un sacrificiu reparatoriu (fata trebuie să taie un porumbel și să lase sângele să curgă în apa unui râu), ritual compensatoriu, tip magie prin similitudine, însoțit de oprobriul public asupra mamei fetei (umiliința, dezonorarea acesteia se face prin ungerea ei cu funingine și cântecul cucuvelei, cântat de obicei femeilor ușoare), considerată responsabilă pentru necinstea fiicei sale, până la alungarea fetei, returnarea ei la familia de proveniență (de Sf. Ilie, 20 iulie sau de Sf. Pantelimon, 27 iulie, atunci când virginitatea se verifică la logodnă; de Sf. Dumitru, 26 octombrie, când fecioria se constată la nunta desfășurată, de obicei, toamna) și restituirea banilor familiei băiatului, care poate cere și plata unor daune morale.

Dacă fecioria miresei s-a verificat la logodnă, așa cum se întâmplă în unele comunități, se restituie, părinților mirelui, în cazul necinstei fetei, numai arvuna. Familia băiatului poate cere organizarea unui *kris* și declararea fostei mirese ca „*mahrime*”, pedeapsă foarte gravă, care o exclude de la posibilitatea altei căsătorii.

Lovarii și unii **căldărari**² marcau, în trecut, starea premaritală prin aceea că mirele cumpăra două batiste roșii: una o purta la bumbii hainei sau o agăța la vedere, pe vârful cortului sau la fereastra dinspre stradă a casei, iar cealaltă o dăruia fetei promise sau o lega de ușa ei.

Dincolo de practicile magico-ritualice tot mai rar semnalate în actualitate, există o serie de interdicții, prescripții și cutume conservate, în special de **căldărari**, **ursari** și **spoitori**, în **spațiul sudic și răsăritean al României**³.

Viitorul mire nu are voie să stea de vorbă cu fata promisă / logodnica sa, decât în prezența martorilor; dacă se petrece acest lucru, este considerat necinstire virtuală a fetei și are drept sancțiune anularea căsătoriei viitoare dintre cei doi și măritarea fetei cu primul venit, în schimbul unui preț derizoriu.

În alegerea partenerului fiului / fiicei lor, mama fetei are un rol mult mai important, comparativ cu mama băiatului, opinia ei fiind o parte importantă a deciziei. Soacra îi oferă fetei o bijuterie de aur încă de la logodnă, fără să mai aștepte confirmarea virginității, ca în vremurile nomadismului.

Cererea în căsătorie—„*o mangimos*”—o fac părinții băiatului venind la părinții fetei și înțelegându-se la prețul pentru mireasă, iar *logodna* este o altă reunire a celor două familii, tot la casa fetei, în cadrul căreia se bea din *plosca comuniunii*, în ordinea rituală: părinții fetei, părinții băiatului, frații fetei, frații băiatului, mirele și mireasa. Aceștia din urmă apar expunându-și tezaurul de bijuterii al familiei, ca element de reprezentare și fală.

Coronița de nuntă a miresei are patru bani de aur; dacă mireasa este văduvă sau divorțată, numai doi bani de aur, iar dacă nu este virgină, nu are dreptul la coroniță. Mirele poartă un băț, semn de autoritate tip sceptru, având legat în vârf o năframă, simbol al căsătoriei, ceea ce dovedește intrarea lui în comunitate ca membru deplin.

Văduvii și divorțații nu au dreptul să arboreze această emblemă a noii puteri. În timpul nunții, pe acoperișul casei mirelui flutură un steag roșu, simbolizând fecunditatea și autoritatea, iar pe al fetei, un steag galben, semn de măreție și puritate.

Pe tot parcursul nunții, tatăl fetei este stăpân absolut, dorințele lui sunt ordine, recompensându-i-se, în felul acesta, pierderea fetei din neam: ea devine membră a familiei soțului și va îmbogăți cu copii familia soțului, familia ei de proveniență rămânând mai săracă din acest punct de vedere.

În noaptea nunții, mirii fac un *legământ de credință* (rr. „*solab*”), jurământul fetei făcându-se pe banii de la salbă, pentru a avea putere de viață și de moarte. Pentru fertilitate, în vâlul miresei sunt legate monede și semințe de grâu.

2 Idem.

3 Informator: Vasile Ioana, 76 ani, Sărulești, jud. Călărași.

A doua zi după nuntă, soacra își primește nora cu pâine și cu sare sau / și cu rachiu, pe care mirii le mănâncă / îl beau direct din mâna ei, semn al integrării depline a femeii în noul ei statut de „*bori*” (noră). Soacra își așteaptă nora și îi dă să mănânce pâine caldă nedospită și miere, simboluri ale cinstei, belșugului și durabilității căsniciei. Miresei i se pune în brațe un copil pentru a fi fertilă și tot ea adună banii de dar de la nuntași, având la gât un colier de monede—o salbă—sau de bancnote, semn al prosperității.

A doua zi după noaptea nunții, rochia purtată de noua soție va fi roșie și, la masa de confirmare a virginității ei—„*pakiv*”, ea își va cere *iertare* de la părinți. Dacă nu a fost fecioară, au loc o serie de ritualuri de umilire și purificare a miresei: i se dau să mănânce ardei iuți, simbol al destrăbălării, i se dă de băut rachiu în care soacra i-a pus cenușă, simbol al necurăteniei; nu se mai ține masa de *pakiv*, iar sentimentul tuturor este de rușine—„*lajavo*”.

Desfășurarea unei nunți la *căldărarii din Sintești*⁴ cuprinde următoarele momente: deplasarea alaiului mirelui la mireasă acasă pentru a o lua de la casa părinților ei, pe drumul spre casa nașilor aruncându-se după mireasă cu bani, ca să fie nunta cu noroc și cu pietre, ca fata să nu se mai întoarcă la casa părinților ei.

Urmează vizita mirilor la casa nașilor mari (din partea familiei mirelui), cu ploconul de pui fripți și vin. În fața casei nașilor se joacă darurile și se fac urări mirilor.

În pragul casei nașilor mari se rupe „*turta miresei*” (o pâine mare, bine crescută, rotundă și împletită) deasupra capului miresei, semn că fata este pe cale să-și schimbe statutul în femeie. Se aruncă cu bucați de turtă către nuntași, semn că aceștia vor fi mătorii acestei schimbări de statut.

Cel mai mic băiat de însurat din familia mirelui cioplește vârful bradului de nuntă și înfige, în vârful astfel cioplit, un măr, gesturi simbolizând actul marital: vârful bradului—phalusul, iar mărul—partea feminină.

Alaiul merge apoi spre biserică, purtând lumânările nașilor, bradul de nuntă și o oglindă mare în fruntea alaiului (se spune că, în această oglindă, fata se va vedea pentru ultima oară fecioară), cei care urmează fiind nașa mare de braț cu mirele, nașul mare de braț cu mireasa, socrii mari, socrii mici și nuntașii în ordine mergând bărbații, copiii și femeile.

După slujba de cununie, nașul mare sparge un vas cu apă, în pragul bisericii, la ieșire, ca să poarte noroc și să spargă ghinionul.

Urmează petrecerea de nuntă, acasă la părinții mirelui. La petrecerea de nuntă nu se mănâncă, ci se ia de mâncare acasă, obicei foarte vechi, prezent încă din vremurile nomadismului. Se bea și se joacă, dar mai ales se stă „de taine”. Nu se dă dar, nu se dau bani lăutarilor, aceștia fiind plătiți dinainte, când au fost tocmiți.

Animatoarele întregii nunți sunt nașa mare și soacra mare, care joacă și se bucură cel mai tare. Mirele și mireasa nu joacă, nu mănâncă, nu se prea arată, stau retrași, rușinați de actul marital ce se va petrece. Mai ales mireasa nu se așază la masă, stă și mai retrasă, în spatele casei, stând, ultima dată ca fată, la sfat cu părinții ei.

4 Informațiile au fost culese prin participarea autorului lucrării de față la evenimentul descris.

La *rromii căldărari din Ciurea*⁵, nunta începe la casa miresei, cu lăutari și îmbrăcatul fetei și ține o zi întreagă. Tatăl mirelui împarte porcii și băutura tuturor participanților la nuntă. A doua zi, nunta, cu lăutari cu tot, se mută la casa mirelui, iar spre sfârșitul acestei zile, părinții mirelui merg la casa miresei să ia fata și zestrea dăruită de părinții ei. Mireasa este stropită, aspersiunea având rol purificator și fertilizator. Zestrea este purtată, arătată comunității în semn de fală și jucată de femei pe întreg parcursul drumului spre casa mirelui. În unele comunități, zestrea este pusă pe gardul casei mirelui, unde stă de-a lungul întregii nunți.

În trecut, dar și astăzi în comunitățile de căldărari tradiționale, la nuntă doar se bea, nu se mănâncă, ci se împarte carne de porc și verdeață participanților să-și facă acasă mâncarea.

La *rromii căldărari din Valea Teleajenului*⁶, tânăra *bori* (noră) trebuie să treacă o probă de iscusință în ale gospodăriei, probă pe care o dă în fața soacrei sale și a celorlalte femei, mai ales a celor mai înaintate în vârstă: i se aduce un vas cu intestine de porc recent tăiat pe care trebuie să le descurce și să le curețe cât mai repede și mai bine, fără să-i fie scârbă și fără să se murdărească pe șorț sau pe fustă. Dacă trece această probă, mireasa este pregătită să fie nevastă.

Se practică și furatul fetei, familia acesteia fiind anunțată ulterior și invitată să își dea consimțământul, ceea ce, de cele mai multe ori, și face, pentru a nu ridica dușmănia în neam.

Mai nou, femeile măritate, poartă coc acoperit de basma (rr. *dikblo*), spre deosebire de fetele mari, care poartă cozi împletite.

La *căldărarii din Fetești*⁷, căsătoriile se fac prin înțelegerea între familii, însă alegerea aparține tinerilor. Când tânărul se apropie de 20 de ani și părinții săi observă că acesta le vorbește des despre o anume fată de 15–20 de ani sau că își caută cale să se vadă des cu sora, pun la îngrășat un porc sau doi și se pregătesc de pețit.

La masa de înțelegere se stabilesc contribuțiile fiecărei familii la nuntă, data și celelalte detalii. Dacă socrul mare îi oferă fiului său o casă și pretinde zestre de la familia fetei, socrul mic, la rândul lui, cere o sumă de bani în funcție de zestrea oferită fetei. Cu acești bani socrul mic își înzestrează fetele mai mici, dacă are, sau cumpără zestrea cerută de socrul mare. Uneori socrul mic cumpără zestrea fetei pe datorie, urmând să dea banii înapoi când îi va primi de la cuscrul său. Așadar totul este un schimb simbolic de valori, care încorporează ideea formării noii familii și a sprijinului pe care părinții trebuie să i-l ofere. În acest sens, se poate întâmpla ca să nu se pretindă bani de nici una dintre părți, urmând ca ambele familii să îi ajute pe tineri după posibilități.

Nunta propriu-zisă începe în momentul în care ambele familii delegă un „mesager”, câte o femeie din partea fiecărei familii, care are rolul de a invita membrii comunității la nuntă și femeile la „zi de nuntă”.

5 Informator: Cireașa, 49 ani, Ciurea, jud. Iași.

6 Informator: I Bibi Leana, 62 ani, Valea Teleajenului, jud. Prahova.

7 Informator: Ileana Ghiță, 70 ani, Fetești, jud. Ialomița.

„Ziua de nuntă” este joia de dinaintea nunții, zi pregătitoare, în cadrul căreia fiecare soacră aduce un lăutar, pune masă cu dulciuri și băutură și așteaptă femeile care vin să aducă cele necesare pentru nuntă: găini și / sau carne de porc (acestea sunt aduse de către rude), făină, zahăr, ulei, ouă etc. Femeile muncesc toată ziua pentru pregătirea bucatelor de nuntă.

Vineri seara, tinerii de leatul mirilor se strâng, băieții la mire și fetele la mireasă, pentru a face brazii mirilor: împodobesc câte un brad cu panglici colorate și beteală aurie și îl bat în stâlpul de la porțile mirilor. O rudă a mirelui duce rochia miresei acasă la ea și ia cămașa și cravata mirelui. Se verifică atent dacă toți nasturii de la cămașa mirelui sunt descheiați, pentru ca mirele să fie priceput și descurcăreț, dacă nasturii de la mâneci sunt și ei descheiați, pentru ca mirele să fie bun meseriaș, să nu aibă „mâinile legate” și dacă nasturele de la gât este și el descheiat, ca mirele să vorbească frumos, „să nu-i lege gura” nasturele (magie inductiv-pozitivă prin similitudine).

Sâmbătă se duce zestrea miresei la casa băiatului, de preferat în mai multe căruțe. În prima căruță se așază un scaun pe care stă mireasa însăși, care își însoțește zestrea și merge să-și aranjeze viitoarea locuință. În celelalte căruțe sunt femeile din familia miresei care arată chiuind zestrea miresei întregii comunități.

În aceeași zi, cu o zi înainte de nunta propriu-zisă, soacra mare ia nașa și merg la mireasă ca „să-i închine beteala”, adică să-i împobobească capul cu beteală. Acesta este semnul că au încredere în puritatea ei, un fel de precontractare a acestei purități, care, în cazul grav și de nedorit în care mireasa nu se va dovedi a fi fost fată mare, va deveni încă un mod de a o supune pe mireasă rușinii publice, beteala fiindu-i ruptă în fața întregii comunități.

Duminică dimineața mirele trimite la mireasă câțiva lăutari care întrețin petrecerea până la sosirea mirelui însoțit de nași. Mirele, cu restul de lăutari, îndeamnă femeile din familia sa să pună masa pentru rude acasă la el, apoi ia lăutarii și bradul și merge la nași acasă. Acolo, mirelui i se pun doi bani de argint, considerați purtători de noroc și aducători de belșug: unul în buzunar și cel de-al doilea sub talpă. El dă buchetul de flori nașei, îi sărută mâna și dansează cu ea. Primind astfel binecuvântarea nașei, mirele ciocnește câteva pahare de vin cu nașul, pentru a primi și binecuvântarea acestuia. Apoi se pleacă la mireasă acasă cu tot alaiul.

La casa miresei se bea și se mănâncă dulciuri, se joacă în curte și în stradă, se ia bradul și se pleacă în alai spre biserică.

După biserică, nunta continuă cu joc și cântec până la miezul nopții, când se pun mesele. La nuntă participă întreaga comunitate, toți cântă și joacă, dar nu se dau neapărat daruri mari: acestea pot fi în bani, animale de gospodărie, obiecte de uz casnic etc. Spre finalul nunții, darurile se vor striga și se vor juca. La masă participanții se așază pe neamuri: ai soacrului mare și ai soacrului mic.

La ritualul numit „dezghiogatul miresei”, când aceasta este trecută în rândul femeilor prin înlocuirea voalului cu basmaua, soacra mare îi oferă o basma, o pereche de papuci și un șorț, semne de bună primire, de integrare în noua familie. Nașa o îmbracă pe mireasă și îi oferă un cadou simbolic. Mireasa îi toarnă nașei un pahar de vin alb pe mâini ca să se spele, gestul având rol purificator. Toate femeile participante îi pun miresei bani în poală, ea le

dă câte un prosop, iar apoi se joacă cele trei hore ale femeilor, care o includ și pe mireasă, semn de integrare a acesteia în statusul de femeie. La sfârșitul nunții, nașii sunt duși acasă cu lăutari.

A doua zi se cercetează cămașa miresei. Dacă a fost fată mare, femeile iau o sticlă de rachiu și o joacă, împreună cu cămașa, până la casa soacrei mici.

Dacă nu a fost fată mare, se face scandal mare, iar socrii mici sunt bătuți pentru că nu și-au păzit fata. În acest caz, mai ales dacă perechea este prima cununată de nașii respectivi, așadar le afectează grav onoarea, nașa, împreună cu câteva prietene, chiar și împotriva părerii mirelui, care o poate ierta pe fată, construiește o grapă din prăjini și nuiele de lemn, o așază pe mireasa greșită pe această grapă, îi sfășie și îi murdărește rochia, agață de grapă tînichelile, ca să facă zgomot mare și o poartă astfel pe mireasă prin toată comunitatea, pentru a o supune oprobiului public.

Rușinea de a fi fost „*marime*” (spurcată) rămâne un stigmat care o va marca întreaga viață, atât pe ea, cât și pe toți ceilalți membri ai familiei ei, în special pe aceia feminini: surorile ei se vor mărita greu pentru că vor fi bănuite de aceeași impuritate. De cele mai multe ori, nunta se sparge și mireasa rămâne la casa părinților ei; alteori, mai rar, părinților fetei li se cere să mai dea ceva în plus la zestre, iar mirele acceptă să o ia totuși acasă pe mireasă.

Romii identificați ca fiind *coșnițari* sau *corfari*⁸, așezați de-a lungul Dunării, atât pe malul bulgăresc, cât și pe cel românesc, de fapt *ursari* de neam, la cererea în căsătorie, aduc o sticlă de băutură învelită într-un șal roșu, legat cu o panglică roșie la un loc cu doi trandafiri. Aceste elemente simbolizează toate comuniunea, viitoarea relație de rudenie care se va crea, *culoarea roșie* (rr. „*lolo*”) fiind simbol apotropaic, vital, erotic, dar și sacrificial, legat de putere, noroc și inițiere.

Dacă familia fetei nu agreează ideea unei căsătorii în familia băiatului, se cere plată „pentru onoarea fetei”, uneori ajungându-se la nuntă abia după ce fata rămâne însărcinată, prin fugă cu băiatul.

După logodnă, fata locuiește cu familia viitorului ei mire, fiindu-le însă interzise relațiile intime, în caz contrar existând pericolul ca părinții fetei să ceară anularea înțelegerii sau să crească foarte mult prețul miresei.

Nunta la *ursarii din Lăceni*⁹ este asemănătoare cu cea românească până la 12 noaptea, când cei doi miri, însoțiți de un alai întreg, părăsesc pentru un timp nunta, acesta fiind momentul în care fata trebuie să arate că este „curată”, adică virgină. Din alai fac parte femei văduve sau de încredere, care vor depune mărturie ca fata nu a mințit și că întradevar i-a cinstit casa mirelui.

Casa în care va avea loc evenimentul nu trebuie să aparțină nici familiei mirelui și nici familiei miresei, se „închiriază” casa unui vecin, eventual chiar casa unei familii de români (pentru a fi dincolo de orice suspiciune de aranjament); se așază pe pat o lenjerie nouă,

8 Informator: Geanina Petre, 73 ani, Zimnicea, jud. Teleorman.

9 Informator: I phuri Alexandrina Mielu, 75 ani, Lăceni, jud. Teleorman.

nora intră în casă cu soacra, iar aceasta îi scoate fetei toate agrafele din păr și toate bijuteriile ascuțite (pentru a o împiedica să falsifice dovada virginității) și o controlează să vadă dacă nu cumva este în perioada menstruației (tot pentru a preveni o eventuală falsificare). După ce soacra s-a convins, împreună cu femeile din alai, că totul este în regulă, în cameră intră mirele, iar femeile din alai, ca de altfel și multi alți curioși, așteaptă rezultatul sub fereastră.

După finalizarea actului marital, țipătul fetei fiind una dintre dovezile purității, femeile de încredere, soacra și mama miresei intră în cameră, iau cămașa fetei, o așază pe o tavă, iar femeile din alai, ca o mărturisire a corectitudinii a ceea ce s-a întâmplat, pun bani pe cămașa fetei (jurământul pe bani este cel mai puternic la romi).

Trei dintre femei aprind torțele și, cu acestea în mâini, vin spre locul unde se desfășoară nunta. Acolo se aprinde un foc mare din paie, peste care vor trece părinții mirilor, nașii, femeile din alai și alte rude, gest care semnifică purificarea, încrederea în onoarea fetei și trecerea într-o nouă stare a vieții. Se dansează, împreună cu mirii, în jurul focului până când acesta se stinge. Acest dans simbolizează durabilitatea căsniciei, focul fiind elementul esențial de binecuvântare a noului cuplu.

Nunta continuă, iar a doua zi se merge la casa fetei cu „vestea” / „rachiul” / „jucatul cămășii”. Pentru că bucuria mamei fetei este foarte mare, aceasta acceptă ca nunta să râdă de ea și de soțul ei în felul în care doresc. În acest sens, se fac tot felul de glume care au și rol exorcizant, cathartic, de a detensiona atmosfera încărcată de plecarea fetei de acasă și de intrarea ei în noul statut. În contextul unui dezechilibru temporar, glumele au rolul de a re-echilibra situația și de a ușura sufletul mamei care se desparte de fiica ei. Socrii mici sunt puși să încalce pe un măgar, sunt unși cu tăciune, îmbrăcați cu cele mai murdare și mai rupte haine și umblă pe stradă deghizați în sperietori, cu o mătură sub braț, spre hazul vecinilor, care știu că este doar pentru amuzament și că, de fapt, fata a onorat familia soțului său. Aceasta pentru că, dacă nu ar fi fost vorba de glumă, gesturile rituale de acest fel ar fi însemnat blamul comunitar asupra familiei miresei, în cazul în care nu a fost fată mare. Se folosește astfel un complex ritualic opus, care, în spirit carnavalesc (deghizarea), răstoarnă semnificația sa originară—dezonorarea familiei miresei—și reprezintă exact contrariul—onorarea familiei miresei.

La *rromii ursari din Moțca-Pășcani*¹⁰, în fiecare an, de obicei în august, familiile care au băieți de însurat ajung la o înțelegere între ele și hotărăsc familia care va organiza balul de însurătoare, cel mai important ritual premarital din an. Familia organizatoare este de mare prestigiu în comunitate. Balul este foarte mare, participă câteva sute de familii din comunitățile vecine, dar și din zone mai îndepărtate. Tinerii și tinerele care vin la ceremonie plătesc familiei organizatoare o sumă de bani echivalentă cu un dar de nuntă. Ei sunt primiți la intrare cu muzică, fetele sunt servite cu dulciuri, iar băieții cu țarie. De fiecare dată se oprește muzica, se anunță familia care a intrat și i se dedică o melodie, semn de onorare a prezenței sale la bal. În timpul balului, se stă la masă ca la nuntă, se joacă, se desfășoară

10 Informator: Vasile Maria, 56 ani, comuna Moțca-Pășcani, jud. Iași.

concursuri de dans, iar băiatul familiei organizatoare alege regina balului, care este, de fapt, aleasa în vederea viitoarei nunți. Dacă cei doi tineri se plac și familiile ajung la o înțelegere, ceea ce este de multe ori aranjat dinainte, este posibil să rămână împreună chiar de a doua zi, stabilindu-se deja data căsătoriei. După bal, se desfășoară o serie de petreceri la casele altor tineri de însurat, ai căror familii invită grupuri de participanți la bal, scopul fiind de asemenea premarital. Aceste ceremonii au rolul de a adapta vechea căsătorie aranjată în exclusivitate de părinți la cerințele modernității, tinerii având și ei un cuvânt important de spus în ceea ce privește alegerea partenerului de viață.

La **ursarii din zona Craiovei**¹¹, pe lângă îmbrăcăminte, mâncare și băutură, neamurile fetei primesc și câte o pereche de „bilgheri” (cizme înalte).

În trecut, un tânăr rrom își arăta dorința de a se căsători cu o fată printr-o serie de gesturi simbolice, între care amintim două: îi vârsa fetei cana / „brădoaica” (rrom. „bragi” – cană) sau îi fura / răpea fetei basmaua.

Odată ajunsă în casa socrilor ei, mireasa gătește primul ei fel de mâncare, fasole, considerată dificilă și unica ce poate demonstra abilitățile culinare ale femeii. În fiecare seară, în semn de respect, tânăra noră își spală soțul și socrii pe picioare. Ea nu trebuie să adoarmă înaintea lor și nici să se trezească dimineața după ei. Până la împlinirea vârstei de 20 de ani, așadar devine din „*terni bori*” (noră tânără) „*bori*” (noră), nora nu mănâncă la masă cu socrii ei, ci numai după ce termină aceștia de mâncat.

Tinerilor căsătoriți li se recomandă să nu vorbească în fața părinților soțului. Dacă soțul are nevoie de ceva, i se adresează mai întâi mamei lui, dar dorința îi este îndeplinită imediat de către soție.

Despărțirile sunt extrem de rare, dar pot fi cerute de tatăl fetei, dacă aceasta este bătută, înșelată sau dacă soțul ei vine beat acasă. Divorțul se judecă în cadrul adunării de judecată *rromani kris*, soțul găsit vinovat fiind obligat să plătească daune familiei fostei sale soții.

La **rromii ursari din Oltenia**¹², invitarea la nuntă a persoanelor importante, rude semnificative din ambele familii, se face de către mire, care merge din casă în casă, însoțit de lăutari, purtând flori roșii, simbol al căsătoriei, la pălărie și la piept, și jucând. Mirele trebuie să aibă bani pentru a-i cinsti pe lăutari la fiecare casă la care se opresc, gestul fiind foarte important pentru păstrarea onoarei familiei mirelui, care nu trebuie să pară calică sau, și mai rău, zgârcită. De asemenea, mirele cinstește câte un pahar de vin cu toți cei pe care îi invită la nuntă, încercând să demonstreze și rezistență la băutură. Cu toată rezistența însă, mirele tot ajunge să se îmbete. În acest sens, un proverb rrom spune: „Să intri în căsnicie clătînându-te e mai bine decât să alergi treaz după femeia altuia.”

La **ursarii din Mehedinți**¹³, peșitul fetei este însoțit de un ritual deosebit, și anume dansul purității (rr. „*ujimasko khelipe*”) sau dansul fecioriei (rr. „*ceaimasqo khelipe*”).

11 Informator: Vasile Velcu Nazdrăvan, 48 ani, Craiova, jud. Dolj.

12 Informator: Margareta Stănescu, 65 ani, Tg. Jiu, jud. Gorj.

13 Informator: Marina Iorga, Turnu-Severin, jud. Mehedinți.

Viitorul mire, împreună cu părinții săi și cu un tânăr numit „cumnatul de mână”, însoțit și de câțiva tineri din sat și de lăutari, merge la casa părinților fetei. Cumnatul de mână aduce o sticlă de țuică de gâtul căreia este legat un buchet de flori, simbol al prosperității.

Alaiul este așteptat în curte de viitoarea mireasă. Dacă aceasta acceptă cererea în căsătorie, primește sticla de țuică de la cumnatul de mână, gustă din ea din sticlă și îi leagă de gât un „peșchir” (un ștergar cu motive florale) cusut de mâna ei.

Odată acceptul fetei dobândit, cuscrii se înțeleg asupra datei și a celorlalte detalii privind nunta și viața viitoare a celor doi tineri, inclusiv amănunte referitoare la zestre, la locuința viitorilor soți, la alegerea nașilor.

În curte are loc o petrecere cu urale și lăutari, care durează aproximativ trei ore. Spre finalul petrecerii se desfășoară dansul purității sau dansul fecioarei, la care participă tinerii neînsurați și tinerele nemăritate.

Se joacă mai multe dansuri tradiționale și, când jocul este în toi, viitorul mire o invită pe viitoarea lui mireasă la dans. Dacă fata acceptă, aceasta înseamnă că este fată mare și dorește să se mărite cu acel băiat, dacă nu acceptă înseamnă că: fie nu este fată mare, fie părinții o forțează să se mărite, iar ea nu vrea. Dansul simbolizează astfel curățenia fetei și confirmă, a doua oară (prima dată fusese momentul în care fata acceptase să bea din sticla adusă de cumnatul de mână), dorința ei de a-l lua de bărbat pe respectivul pretendent. Se întâmplă, însă rareori, ca această a doua confirmare să fie, de fapt, o contramandare a celei dintâi (fata să refuze dansul); de cele mai multe ori, dansul nu face decât să confirme prima acceptare.

În cazul, de asemenea rar întâlnit, în care fata acceptă să joace dansul fecioriei, deși nu este fată mare, această minciună gravă atrage după sine blesteme la fel de grave, care vor duce la destrămarea ulterioară, dacă nu chiar la nuntă, atunci mai devreme sau mai târziu, a cuplului marital.

După ce fata joacă dansul fecioriei, viitoarea soacră îi cheamă la ea pe cei doi tineri, îi sărută și le urează casă de piatră. Totodată, ea îi dăruiește viitoarei nurori o pereche de cercei de aur și îi leagă pe cap o basma. Legatul basmalei pe cap, semn că fata a intrat deja în rândul femeilor măritate, demonstrează faptul că scoaterea fetei la jocul fecioriei este considerată, din punct de vedere ritualic, un act marital, o dezvirginare simbolică a miresei.

Mai mult, ca o dovadă în plus că, prin intermediul aceluși dans, fata a devenit simbolic femeie, cuscrii hotărăsc, de comun acord, dacă mireasa rămâne să locuiască la soțul ei chiar din acel moment sau vine în casa mirelui într-o altă zi stabilită. În cazul în care fata îl va urma chiar atunci pe soțul ei, părinții descarcă zestrea, în acompaniamentul muzicii lăutărești, iar petrecerea continuă trei zile și trei nopți.

După prima noapte pe care mirii o petrec împreună, soacra mare îi cere nurorii ei cămașa în care a dormit pentru a-i verifica fecioria. Dacă fata a fost fecioară, soacra joacă această cămașă prin sat, iar un grup de tineri urcă pe acoperișul casei sau în pomii din curte și anunță întregii comunități bucuria strigând: „Pește proaspăt!”. Strigă de mai multe ori astfel și nu coboară până când nu li se promite țuică fiară. Formula de confirmare a virginității fetei nu întâmplător se referă la pește, acesta fiind, în multe culturi tradiționale, inclusiv în credința creștină, considerat sacru, pur, simbol al fecundității imaculate și al procreației pure.

La *ursarii din Urziceni*¹⁴, pețitul (rr. *o mangipen*) se desfășoară astfel: părinții băiatului, împreună cu acesta, vin la casa părinților fetei „*te mangel e ceaia*” (să o ceară pe fată), cu o sticlă de țuică; dacă tatăl fetei acceptă să bea din sticlă, se presupune că își dă acordul pentru căsătorie.

În trecut, părinții erau aceia care le alegeau partenerii copiilor lor, atenția îndreptându-se asupra avantajelor economice și sociale pe care uniunea dintre cei doi tineri le putea aduce familiei nou întemeiate. Deseori însă părinții au ținut cont de și alegerea tinerilor, atâta timp cât aceasta nu era în conflict cu normele culturale ale comunității.

În urma pețitului, fata este luată acasă la mire de către soacra ei, iar cei doi tineri încep să trăiască împreună ca soț și soție, uniunea lor fiind confirmată de familie.

Cel mai mare păcat este căsătoria între rude (veri de gradul I sau II), de aceea pentru a găsi o soție, este uneori necesar ca băieții să meargă la nunți în alte localități pentru a întâlni fete de măritat care să nu le fie rude: cu cât localitatea este mai departe de casă, cu atât mai mare garanția ca fata găsită să nu fie o rudă.

Băiatul își anunță părinții că și-a găsit o fată care îi place, iar părinții fac investigații detaliate despre fată și familia ei. Există situații când părinții băiatului, de teama de a nu alege o fată despre care nu știu mare lucru, preferă o fată din comunitate, căreia îi cunosc familia și comportamentul, chiar trecând peste interdicția incestului, așadar acceptă căsătoria cu o verișoară de gradul III.

Până nu demult, nunta era o condiție pentru confirmarea căsătoriei, însă astăzi acest lucru aproape că s-a pierdut. Nunta, devenită mai mult o manifestare socială, se poate face chiar și după ce tinerii căsătoriți au un copil, motivația acestei întârzieri fiind aceea că familiile trebuie să se asigure că tinerii vor sta împreună înainte de a cheltui sume mai de bani.

În momentul în care s-a decis să se facă nunta, tatăl băiatului merge la toate familiile din comunitate și din alte localități cu o sticlă de țuică, invitându-i la nuntă. Gustarea băuturii reprezintă acordul de a participa la nuntă. Rromii care au avut nunți mai înainte și la care tatăl mirelui sau mirele au participat, sunt obligați să vină la rândul lor la nuntă, iar dacă nu pot participa, trimit un dar de bani.

Căsătoria este validată în interiorul comunității, dar, uneori, se face și cununie religioasă. Mult mai rar și doar la presiunea recunoașterii oficiale nerrome a copiilor care, altfel, ar fi considerați nelegitimi de către societatea majoritară, se face și cununie civilă, aceasta neavând însă nici un fel de valoare în fața comunității de rromi.

La *rromii ursari din Giurgiu*¹⁵, pețitul miresei se face în două etape: deplasarea pețitorilor la părinții fetei, când are loc înțelegerea preliminară, și vizita părinților mirelui la părinții miresei, „pe văzute”, când se ia decizia fundamentală. Părinții mirelui vin însoțiți de un bărbat mai în vârstă din familie, care va avea un rol important pe întreg parcursul ceremoniilor căsătoriei. Părinții băiatului nu pleacă de la părinții fetei până când nu îi invită

14 Informator: Maria Bolta, 72 ani, Urziceni, jud. Ialomița.

15 Informator: Maria Ion, 49 ani, Giurgiu, jud. Giurgiu.

pe aceștia la ei acasă. După o săptămână, părinții fetei merg la părinții băiatului pentru a stabili data logodnei.

Logodna are loc la casa miresei. Bărbatul mai în vârstă care a însoțit părinții mirelui la prima vizită la părinții miresei îi trimite pe miri, pentru câteva minute, în altă încăpere, pentru a le da posibilitatea să se hotărască dacă sunt pregătiți pentru marele pas al căsătoriei. La întoarcere, tinerii sunt întrebați: „Paie sau fân?”. Dacă răspund „paie” înseamnă că nu se consideră pregătiți pentru căsătorie, dacă răspund „fân” înseamnă că acceptă să se căsătorească. Logica acestor modele de răspuns ține de inutilitatea paielor și de utilitatea fânului în gospodărie. Se hotărăsc apoi detaliile privind nunta, inclusiv data acesteia.

Cu o seară înaintea nunții, la mireasă acasă, se strâng fete nemăritate, băieți neînșurați (de leatul mirilor), nașii, mirele și alte rude apropiate „*te marel o brados e boriare*” (să bată bradul la mireasă). Ceremonia, la care mireasa nu ia parte, este o masă festivă de celebrare a ultimei seri de fată mare a miresei.

În dimineața nunții, mireasa și nuntașii de leatul ei sunt stropiți de trei ori cu apă, această aspersiune purificatoare și de consacrare a schimbării de status fiind urmată de împodobirea bradului de către fete și băieți. Acasă la mireasă vine un lăutar care îi cântă în timp ce ea își îmbracă rochia de nuntă.

La casa mirelui are loc ritualul de iertăciune: mirele își cere iertare de la părinții săi, rostind următoarele cuvinte: „*Dade ai daie, naisarau tumenqe kodoleske kerden kado but vash mande ai iertisaren man so semas doshalo bigeanglindoi. Te geanen so but dukhal manqe tumendar ai ka beshau pash tumente vi akana kana lau manqe rromni!*” (Tată și mamă, vă mulțumesc pentru tot ceea ce ați făcut pentru mine și iertați-mă pentru ceea ce am greșit. Să știți că vă iubesc și că voi fi alături de voi în continuare chiar dacă mă înșor!). Tatăl i se adresează fiului său, sfătuindu-l să-și prețuiască nevasta, să fie responsabil ca tată, să-și iubească și să-și protejeze viitoarea familie.

Și acasă la mireasă are loc un ritual de iertăciune similar cu acela din casa mirelui. La alte neamuri de rromi, cum ar fi **rromungre din Mureș**¹⁶, în ziua nunții, mirele merge, cu câțiva nuntași și cu starostele, la casa miresei. Starostele este acela care rostește, la acest neam de rromi, cuvintele de despărțire dintre mireasă și părinții ei. În unele comunități de rromi, ritualul prin care fata își cere iertare de la părinții ei are loc la „*pakiv*” — masa de confirmare a virginității.

De la casa mirelui se merge, cu alai și lăutari, la casa nașilor, unde mirele îi roagă pe nași să meargă cu el să ia mireasa. Mirele dăruiește nașei un buchet de flori și ciocnește cu nașul un pahar de vin.

Mersul mirelui, însoțit de lăutari, la casa nașilor, pentru a-i lua la nuntă, poartă numele de „*urs*”, numele ducând cu gândul la mersul cu ursul, care avea și un rol purificator.

Ajungând la casa miresei, mirelui i se dă voie să vadă mireasa numai după trecerea unei probe de îndemănare. Bărbații din familia miresei îl așteaptă pe mire cu un butuc mare și cu

16 Informator: Daniel Barbu, 45 ani, Sânger, jud. Mureș.

un topor. Mirele spune: „*Lashio ges, phralale! Avilem te lau mi rromni!*” (Bună ziua, fraților! Am venit să-mi iau nevasta!). Tatăl fetei răspunde: „*Nai amen shei te das, gean tar mai dur ai roden othe, athe si amen numa nishte kasht te shinas!*” (N-avem față de măritat, duceți-vă mai departe și căutați acolo, aici avem numai niște lemne de tăiat!). Intervine atunci nașul: „*Ame na geas kbanikai kodoleske geanas so si tumen iekh shei shukar savi ajukerel lako rrom!*” (Nu ne ducem nicăieri pentru că știm că aveți o față frumoasă care își așteaptă mirele!). Tatăl fetei revine: „*Shavea, te san rrom zuralo ai ashti te shines kado kasht and-jekh marimos, ka dau tuke me sheia!*” (Băietе, dacă ești bărbat puternic și poți crăpa butucul acesta dintr-o singură lovitură, atunci îți dau fata de nevastă!). Mirele își demonstrează forța, dar tatăl fetei încă nu vrea să-i arate mireasa și îi aduce o babă îmbrăcată în mireasă. La insistențele mirelui, socrul mic aduce adevărata mireasă. Nașul îi oferă fetei buchetul de mireasă.

Pe drumul dinspre casă spre biserică, nuntașii leagă drumul cu o sfoară și starostele nunții trebuie să negocieze cu aceia care au legat drumul: de obicei nașul este acela care oferă de băut bărbaților și dulciuri sau bani copiilor care au pus sfoara pentru ca tot ei să o dezlege, altfel se crede că nunta va fi cu opreliști și cu ghinion.

În timpul nunții, la miezul nopții, are loc dansul miresei, ultimul dans de față. Nuntașii care vor să danseze cu mireasa trebuie să plătească, iar acești bani vor fi ai miresei. În timpul acestui dans, feciorii fură mireasa și mirele trebuie să le plătească pentru a îi fi înapoiată. Ritualul este de fapt mimarea unei fugi a miresei sau a unei răpiri a acesteia, iar banii dați de mire nu fac decât să compenseze banii câștigați de mireasă în timpul acestui dans, pentru ca totul să nu fie decât un schimb prin care nimeni să nu câștige nimic material. Un obicei preluat din modernitate este furatul pantofului miresei, înapoiat și el în schimbul unei sticle de vin sau a unei lăzi de bere, semnificația fiind legată, de asemenea, de mimarea unui rapt în efigie al miresei (pantoful ca simbol phalic). Aceste gesturi ritualice fac parte din arsenalul de simboluri provenite din vechea cutumă maritală a răpirii sau a furatului fetei, prezentă în multe culturi tradiționale.

A doua zi după nuntă, dacă mireasa a fost fecioară, soacra mare joacă cămașa, simbol al virginității fetei, și sare peste foc, ritualul fiind exclusiv feminin. Femeile care iau parte la acest ritual revin apoi în rândul nuntașilor, unde are loc o altă ceremonie importantă: jucatul găinii. Fetele și femeile „*khelel e khainia*” (joacă găina) și negociază cu nașul, care trebuie să dea cât mai mulți bani pentru a primi găina.

În semn de mare onorare și ospitalitate, soacra își primește nora cu pâine și cu sare, pe care mireasa le mănâncă direct din mâna ei, gestul reprezentând și deplina integrare a miresei în noua sa familie.

La *rromii costorari și lăieți din Caracal*¹⁷, mirele trebuie să cumpere haine și încălțăminte părinților și fraților miresei, nu și surorilor acesteia. El dă pe față un număr prestabilit de păsări de curte și vedre de vin. Toate acestea se aduc în ziua nunții. Se practică

17 Informator: Vasile Căldărar, 62 ani, Caracal, jud. Olt.

și furatul fetei de către băiat. Până la nuntă, fata stă la părinții ei, dar participă la diferite evenimente din comunitate alături de viitorul ei soț, ca și cum ar fi deja căsătoriți. Ziua nunții este stabilită de familia mirelui, iar nașii sunt și ei din partea mirelui, dacă nu cumva are mireasa nași mai bogați.

La nuntă, fata poartă rochia de mireasă peste fusta tradițională rromă. Nașii sunt cei care păzesc camera în care merg mirii în noaptea nunții. Dacă mireasa este fată mare, socrii mari sărută cămașa care dovedește puritatea fetei, se joacă această cămașă, înainte de strigarea darului și nunta continuă cu masa onoarei. În cazul în care mireasa nu este virgină, socrul mic este obligat să plătească întreaga cheltuială a ginerelui plus o sumă de bani care reprezintă rușinea mirelui. Lăutarii îi cântă miresei un cântec jignitor, iar soacra mare „îi bate tinicheaua”, ambele gesturi în semn de blam. De cele mai multe ori, nunta se sparge. Rareori, mirele acceptă să o ia pe mireasă și așa, atunci socrul mic nemaitrebuind să plătească rușinea.

*La rromii spoitori din Călărași*¹⁸, tinerii logodiți au obligația de a duce apă cu cobilița tuturor rudelor apropiate, care, la rândul lor, trebuie să primească apa și să arunce bani în vasul cu apă. Cu acești bani, logodnicii își cumpără obiecte necesare casei. Acest ritual combină semnificația de consacrare și purificare a viitoarei căsătorii, prin aducerea de apă, cu ideea sacrificiului apei, simbol al fertilității, care se află la baza oricărei căsătorii.

Cu două săptămâni înainte de nuntă, în casa nașilor este verificată virginitatea viitoarei mirese, condiție absolută pentru ca nunta să aibă loc. Acest ritual poartă numele de „rachiu”. Pentru eliminarea oricărei suspiciuni, nașa și soacra miresei controlează nora să nu aibă ascuns vreun obiect tăios cu ajutorul căruia ar putea falsifica dovada virginității. Așternutul, care constă într-o plapumă așezată direct pe podea, o pernă și un cearșaf cu care mirii se vor înveli, este un obiect ritualic, descântat înainte pentru a fi purtător al adevărului. Se poate întâmpla ca unele femei mai bănuitoare, împreună cu nașa, să se ascundă în camera nupțială, pentru a fi sigure de realitatea virginității fetei. După consumarea actului nupțial, nașa intră în cameră sau iese din ascunzătoare, sărută cămașa purtătoare a dovezii purității miresei și iese afară din cameră strigând: „Mazărea! Mazărea!”, gestul fiind vestirea celor de afară că fata a fost cinstită. Femeile împodobesc cămașa cu bani și fundițe roșii și o poartă cu alaiul prin toată comunitatea pentru a le anunța tuturor bucuria. După câteva ore de colindat, femeile revin la casa nașilor și se alătură bărbaților la petrecerea care va ține până dimineața. Mirii rămân peste noapte în casa nașilor.

În trecut, puritatea fetei era verificată chiar în noaptea nunții, poate și datorită unei mai mari încrederi în validitatea educației tradiționale, care conducea, în majoritatea cazurilor, la păstrarea virginității fetelor. Mirii se furișau în camera lor în timpul nunții, în momentul darului. Ei erau totuși observați, drept pentru care se arunca în urma lor cu bucăți de pâine, simbol al fertilității și belșugului.

18 Informator: Gheorghe O Phuro, 76 ani, Călărași.

În cazul în care virginitatea miresei este verificată înainte de nuntă, dacă se dovedește ca mireasa este fată mare (rr. *sbei bari*), începând de a doua zi, ea va locui în casa părinților mirelui, până la nuntă. Dacă se întâmplă marea rușine ca mireasa să nu fi fost fecioară, femeile bat din tălângi și din table făcând un zgomot îngrozitor pentru a vesti tuturor nenorocirea, și, bineînțeles, nunta se anulează. Ritualurile de oprobriu sunt complexe și vizează întreaga familie a miresei, în special pe mama acesteia, considerată direct responsabilă de impuritatea fetei. Miresei i se taie părul, este legată de spatele unei căruțe și plimbată prin comunitate în semn de mare rușine. Simbolic, mamei miresei și miresei li se dă să bea din pahare de tablă cu fundul găurit.

Spre deosebire de rromii spoitori din Călărași, la majoritatea rromilor, virginitatea fetei este verificată, în prezent, în noaptea nunții, iar a doua zi are loc jucatul cămășii de către soacra mare.

Revenind la spoitorii călărășeni, cu o zi înaintea nunții, bărbații care vor participa la nuntă din partea socrului mic, a socrului mare și a nașului, merg la casa socrului mare pentru a confirma participarea la nuntă și sunt cinstiți cu băutură de socrul mare. Aici se aranjează *bradul mirelui* prin împodobire cu dulciuri, oglindă, pieptene și bani. Dulciurile și banii sunt darurile, semne de belșug în noua familie, iar oglinda și pieptenele reprezintă obiecte personale întruchipând identitatea, în acest caz—schimbarea acestei identități prin căsătorie. La aranjarea bradului participă tineri din leatul mirelui (de o vârstă cu el).

Femeile care vor veni la nuntă însoțesc nașa la casa părinților miresei. Acolo are loc un ritual de *solab* (jurământ), prin care mireasa își ia angajamentul sacru față de viitorul ei soț: nașa o așază pe mireasă pe un scaun, între două fete din partea sa, care țin lumânările de nuntă la capul miresei, unge picioarele miresei cu untură (element gaj al jurământului) și aprinde două lumânările, pe care le pune între degetul mare și cel mijlociu ale fiecărui picior al miresei. Mireasa se jură pentru viitorul ei soț, dar în șoaptă, ca să nu audă duhurile cele rele și să îi fure jurământul. Ulterior, lumânările vor fi preluate de către un copil din partea nașei, simbol al purității, care întărește jurământul. Nașa prinde părul miresei într-un clește, îl răsuțește și o întreabă de trei ori: „*Kastar dukhal tut?*” (Pentru cine te doare? / Pe cine iubești?). La această întrebare, mireasa îi răspunde de fiecare dată: „*Me rromestar!*” (Pentru soțul meu! / Pe soțul meu!). Nașa, urmată de fetele „din leat” (de vârsta miresei), îi oferă miresei bani și o sărută. Se aranjează apoi *bradul miresei*, împodobindu-se cu dulciuri, oglindă, pieptene și bani. Ceremonii de „baterie a brazilor” se mai pot desfășura și la alte case ale nuntașilor care doresc acest lucru.

Banii strânși de mire și de mireasă la brazii lor vor fi folosiți de aceștia pentru a-și cumpăra lucruri pentru casă, menite să le amintească de leatul lor și de viața de dinainte de căsătorie. La momentul preluării zestreii miresei, tinerii împart dulciurile din brad fetelor și aruncă brazii pe casele părinților: bradul mirelui pe casa părinților miresei, iar bradul miresei pe casa părinților mirelui, semn că între cele două familii s-a realizat un schimb de persoane și valori.

Dacă mireasa se dovedește a fi fost fecioară, are loc un ritual exclusiv feminin, de tip orgiastic, marcat și de ceremonia deghizării, la care iau parte, în primul rând cele două soacre,

dar și alte femei apropiate din familie: femeile se mânjesc pe față cu negreală de la ceaune și cu ruj, se deghizează în bărbați, sar peste foc, cântă și joacă de bucurie. Întregul ceremonial marchează ideea de schimbare a statutului mirilor, schimbarea presupunând, ca și în alte culturi, la nivel ritualic, reprezentarea dezordinii—deghizarea, carnavalul—și ritualul cathartic, exorcizant—epuizarea urâtului / răului prin abuz de acesta, în vederea unui nou început (în acest sens, ceremonia prezintă similitudini cu jocul mascaților de Anul Nou, din cultura tradițională românească).

În dimineața nunții, la *rromii din Teleorman*¹⁹, alaiul de tineri și tinere (necăsătoriți) merge la cea mai apropiată fântână, ia apă și stropește mireasa de trei ori, apoi participă la pregătirea brazilor mirelui și miresei. Mireasa este îmbrăcată de către nașă, așa cum mirele este îmbrăcat de către naș, gesturile simbolizând faptul că nașii le devin finilor părinți sufletești.

La *rromii tismănari* (proveniți din zona Tismanei, dar care se pot afla, astăzi, și în alte zone geografice)²⁰, în seara dinaintea nunții, prietenii tinerilor miri îmbracă porțile atât la băiat, cât și la fată, cu crengi de brad și flori, după care are loc *bătutul porții miresei*, adică prietenii fetei, pe un fond muzical de petrecere, lovesc în poarta curții miresei. Ca să se potolească tărăboiul, nașii trebuie să plătească, să onoreze cererile tinerilor.

După ceremonialul religios, la întoarcerea de la biserică, câțiva tineri leagă drumul cu o sfoară, nelăsând mirii să treacă până când nașii nu plătesc pentru dezlegarea drumului.

La unele *neamuri de rromi din zona subcarpatică*²¹, cu trei zile înainte de nuntă, se desfășoară o petrecere premergătoare nunții, în cadrul căreia are loc un fel de legământ între miri: aceștia schimbă între ei basmale colorate și își jură credință veșnică.

Femeile adună lemne, de care leagă o mlădiță de copac foios—vara—sau o crenguță de brad—iarna—, simboluri ale fecundității. Ele numesc aceste lemne „lemnele norocului” și le așază în fața locuinței mirelui, căruia îi urează să fie „tare ca lemnul și mereu verde”. Mirele le cinsteste pe femei, în semn că le acceptă urările. În ziua nunții, aceste lemne sunt arse, focul preluând valorile induse lemnului, purificându-le prin sacrificiu și ducând urările ca mesaj către divinitate. Bărbații pun și ei, pe foc, paie sau iarbă și sunt, la rândul lor, cinstiți de mire. Miresei i se adresează urarea de a nu-i lipsi nimic din roadele pământului, inclusiv copiii. Elementele primordiale contribuie simbolic la împlinirea căsătoriei: focul masculin și apa feminină nasc pământul.

În ziua nunții, mireasa își pune mei în pantofi pentru a fi fertilă. Simbolistica meiului, ca semn al fertilității și bogăției, continuă prin aceea că, și la biserică, nuntașii aruncă peste miri cu mei. În același sens, al fertilizării, dar, de data aceasta, și al purificării, se aruncă peste miri și cu apă.

La nuntă, mirele este împodobit cu basmale colorate, simboluri ale căsătoriei. Alaiul de nuntă se deschide cu lăutarii, urmează mirele, înconjurat de bărbați și tineri, apoi, la

19 Informator: Mihai Pintilei, 56 ani, sat Buzești, jud. Teleorman.

20 Informator: Ion Marin, 47 ani, Pitești, județul Argeș.

21 Informator: Ion Nicolae, 65 ani, Ploiești, jud. Prahova.

distanță, mireasa, însoțită de femei și fete. Există un singur băiat în grupul miresei, care poate fi fratele ei mai mare, numit păzitorul miresei, care veghează ca să nu fie furată mireasa.

La ieșirea din biserică, mirii sunt aruncați în sus, mirele de către bărbați, iar mireasa de către femei. Dacă mireasa cade, fie datorită aruncării, fie datorită faptului că se împiedică de una singură, este considerat semn bun, de grabnică mărire a familiei prin nașterea de urmași.

A doua zi după nuntă, la petrecerea de celebrare a virginității fetei, rochia purtată de mireasă este roșie, semn că a intrat în rândul femeilor.

La rromii *geambași* (negustori de cai)²², la câțiva ani după nașterea copilului, fie fată sau băiat, părinții pornesc în căutarea partenerului sau partenerei de viață. Se organizează o adunare, la care participă rudele și prietenii și se negociază suma de bani sau aurul ce va fi garantul viitoarei căsătorii. Când tinerii ating vârsta pubertății, se face o altă adunare, în cadrul căreia se discută cealaltă parte din bani sau aur, numită „prețul zilei”, se realizează înțelegerea și se deschid discuțiile legate de pregătirile nunții. A doua zi după nuntă, se prezintă cearșaful care dovedește cinstea miresei și se desfășoară masa de *pakiv*, adică de onorare a purității fetei.

Obiceiurile de căsătorie la *rromii unguri din Banat*²³ se desfășoară după cum urmează:

Înainte de logodnă au loc mai multe întâlniri între părinții viitorilor soți, la care se discută exact ce aduce fiecare în gospodăria nou întemeiată (zestrea). La început se întâlnesc numai tații, dar, la ultima întâlnire a taților, iau parte și mamele, moment în care rezultatele discuțiilor sunt relatate în scris. Odată ajunși la o înțelegere, se putea anunța logodna.

Invitarea cunoscuților se face, de obicei, cu opt zile înaintea evenimentului. Persoanele care merg prin comunitate și invită la nuntă au ca semne distinctive rozmarin prins la butonieră și un baston în mână. Rozmarinul este simbolul fecioriei miresei, iar bastonul este simbol phalic.

La nuntă trebuie să participe toți cei invitați, aceasta fiind o obligație de onoare, iar aceia care nu vin sunt aduși cu forța de bărbați: într-un cărucior (vara) sau trași într-o troacă de lemn (iarna).

Cu câteva zile înainte de nuntă încep pregătirile, la care sunt invitate rudele cele mai apropiate; se coc pâinile, cozonacii și colacii. Cu o zi înaintea nunții se taie viței, porci și numeroase găini, găște și rațe. Țuica și vinul sunt pregătite numai de bărbați. La terminarea pregătirilor, participanții iau masa în casa miresei și dansează pe muzică de armonică.

În seara de dinaintea nunții sosesc copiii invitaților pentru a aduce fiecare câte o găină, în schimb primind o bucată de cozonac.

În dimineața zilei stabilite, mirii merg la biserică pentru a se împărtăși, în timp ce acasă se fac ultimele pregătiri.

22 Informator: Rita Șein, 23 ani, Timișoara, jud. Timiș.

23 Informator: Mihai Reisen, 55 ani, Dudeștii-Noi, jud. Timiș.

Invitații mirelui se adună la casa acestuia de unde pornesc să ia mireasa. Mireasa își ia rămas bun de la părinți plângând: se crede că trebuie să plângă pentru a fi o soție bună. De fapt, plânsul miresei reflectă teama acesteia de trecere într-un nou stadiu al existenței și are rol cathartic, de a detensiona momentul despărțirii de părinți. Mireasa este condusă de tatăl ei până în pragul casei unde se învârteste de trei ori pe sub mâna acestuia. Acest act reprezintă ideea de transformare prin care va trece mireasa. Apoi alaiul pornește spre biserică. Mireasa ține în mână rămurele de rozmarin ornate cu funde albe și învelite cu o batistă albă (simboluri ale fecioriei ei).

La biserică, mireasa are voie să calce pe treapta altarului numai cu pantofi noi (simbol al purității, dar și simbol phalic) aduși de nașă în mână (ea este aceea care binecuvântează schimbarea de statut din fată mare în femeie măritată).

La petrecerea de nuntă se dansează *dansul miresei*, un dans liniștit, format din trei runde cu pauze între ele. În timpul acestui dans se pune pe masă o farfurie cu câte o monedă din partea fiecărui invitat. După dansul miresei nuntașii merg acasă pentru a se schimba, iar, când se întorc, aduc cu ei și un cadou constând în obiecte casnice pentru tinerii căsătoriți.

Până în jurul anului 1900, mirele nu avea voie să stea la masă alături de mireasă, el trebuind să o servească. Aducea prima dată tacâmurile, un polonic, o furculiță mare folosită pentru amestecarea pastelor făinoase și un cuțit pentru tăierea porcului. Nașa lua polonicul și furculița și-l lovea cu ele peste spate, el revenind, de astă dată, cu tacâmuri fine.

Revenind la petrecerea de nuntă din zilele noastre, în timpul intonării primului marș se aduce carnea fiartă cu sos de hrean.

În acordurile celui de-al doilea marș se aduce carnea de porc și vită prăjită cu garnitură de cartofi, la care se mănâncă și compot sau salată de varză. În timp ce se servește friptura, tinerilor căsătoriți li se dăruiește o păpușă culcată într-un coș, simbol al viitorului copil pe care îl vor avea. Bucătăreasa apare cu mâna bandajată, în cealaltă mână ținând polonicul cu care adună bani „pentru brațul rănit”. Dincolo de modul glumeț în care sunt strânși, acești bani vor fi împărțiți femeilor care au făcut pregătirile de nuntă și au gătit mâncarea.

La cel de-al treilea marș se aduc tortul și prăjiturile. Acum începe dansul la care sosesc și prieteni neinvitați ai mirelui, costumați caraghios și puși pe șotii. Prezența lor are rolul de a detensiona momentul trecerii mirilor la statutul de soți. Spre miezul nopții are loc „*legarea miresei*”, ritual exclusiv feminin. Femeile și fetele formează două cercuri ținându-se de mână. În mijlocul acestor cercuri, pe un scaun, stă mireasa, căreia nașa și îi leagă baticul. În timp ce i se leagă baticul, fetele încearcă să-i smulgă baticul, semn că nu doresc să o piardă din rândul lor. În tot acest timp, bărbații travestiți în femei încearcă să pătrundă în cercuri, dar nu sunt lăsați, fapt care dovedește că ritualul de confirmare a transformării fetei în femeie trebuie să rămână exclusiv feminin.

La *gaborii ardeleni subcarpatici*²⁴, mirele este pregătit de nuntă de doisprezece flăcăi de vârsta lui: i se tunde partea dreaptă a capului și i se rade părul de pe piciorul stâng până la

24 Informator: Ioszy Gabor, 76 ani, Brănești, jud. Dâmbovița.

genunchi, apoi i se face o abluțiune rituală în apă; după ce este uscat, i se tunde partea stângă a capului și i se rade părul de pe piciorul drept până la genunchi, apoi i se face o a doua abluțiune rituală în apă—acest obicei se numește curățirea „în cruce” a corpului. După acest ritual de purificare, mirele este îmbrăcat în hainele de sărbătoare.

Mireasa este și ea pregătită de nuntă de douăsprezece tinere care nu sunt însărcinate și nu au copii: i se despletește părul, i se scot fundele roșii de fecioară și i se face o abluțiune rituală în apă; părul și întregul corp îi sunt unse cu ulei de trandafir, lăcrămioară, frunză de nuc și coajă de castană, pentru a fi frumoasă ca floarea de trandafir, bogată, puternică și spornică precum coroana de nuc, pură ca o lăcrămioară și casnică precum o castană; apoi și i se împletește din nou părul ca unei femei măritate cu copil, legându-i-se la spate sub formă de coc, simbolizând intrarea în rândul nevestelor, după care se îmbracă și i se pune pe cap baticul de nevestă.

În preziua oficierii căsătoriei de către bulibașă, nașul și nașa vin la casa mirilor, casa unde vor locui după căsătorie. Intră amândoi descălțați, ținând între degetele picioarelor o monedă semnificând bogăția adusă în casă. Semn că le devin mirilor părinți, nașa îi spală picioarele mirelui, iar nașul pe cele ale miresei. În semn de mare respect, mirii le spală și ei picioarele nașilor: mirele—picioarele drepte, iar fata—pe cele stângi (în multe culturi tradiționale, inclusiv în credința creștină, dreapta este masculină, iar stânga feminină). După această purificare, beau cu toții o licoare din flori de tei, în care s-au picurat trei picături de sânge de la fiecare, simbol de veșnică și sacră înrudire prin împărtășirea unul din sângele altuia. Nu beau din oricare pahar, ci din pocalul sacru al familiei, „o *tahtai*”, așadar simbolismul gestului este legat și de semnificația *Graal*-ului (cupa sacră în care s-a strâns sângele lui Isus Hristos), reprezentând nemurirea și sacrificiul: căsătoria este văzută și ea ca sacrificiu al individului pentru continuitatea neamului. După încheierea acestui sacrament, nașii pleacă, fără a fi conduși de miri.

În preziua nunții, la miezul nopții, se practică un ritual sacrificial de alungare a duhurilor rele: socrii mari și socrii mici taie o mieluță și un cocoș (ca să fie reprezentate ambele părți—masculină și feminină—, în caz că duhurile sunt feminine sau masculine), le unesc gâturile sângerânde și înconjoară viitoarea casă a mirilor de trei ori, ținând animalele sacrificate cu capul în jos, să le curgă tot sângele. Din carnea animalelor sacrificate vor fi mâncate numai inimile, pregătite cu usturoi, pentru ca mirii să fie fi inimoși sau buni la suflet și iuți la lucru ca usturoiul.

După oficierea căsătoriei de către bulibașă, mirii sunt întâmpinați de soacra mare și de cea mică la viitoarea lor casă. În fața porții sau la ușă se pun următoarele obiecte: o mătură, un ban, o ghindă și o seceră pentru mireasă și un căpăstru de cal, un briceag, o pungă și o sticlă pentru mire. Dacă mireasa ridică mătura înseamnă că va fi harnică, dacă ia banul—lacomă, dacă ia oglinda—falsă și mincinoasă, iar dacă ia seceră—certăreață și cicălitoare. Dacă mirele ia căpăstrul de cal va fi umblăreț și înșelător, dacă ia briceagul—violent, dacă ia punga—bogat și strângător, iar sticla—bețiv și certăreț.

Mirii sunt înfășurați într-un batic și o curea bărbătească pentru statornicie și sunt stropiți cu apă descântată cu busuioc, pentru a fi binecuvântați și cu boabe de grâu, pentru a fi bogați în toate.

La *rromii din satul Măguri* (județul Timiș)²⁵, cutumele maritale au o structurare specifică, care, în parte, prezintă similitudini și cu ceremonialele românești.

În prezent nu se mai obișnuiește cumpărarea fetei (unii bătrâni rromi își amintesc cum în perioada interbelică și-au cumpărat nevasta cu 500–600 lei). Sunt cazuri în care vin rromi din alte părți unde se practică acest obicei și vor să cumpere fata.

O practică a rromilor din această zonă este furatul nevestei când părinții fetei sau ai băiatului nu sunt de acord cu căsătoria.

În trecut, părinții băiatului mergeau la părinții fetei în pețit, prilej cu care stabileau costurile nunții, zestrea, data nunții și alte detalii. Băiatul putea oferi fetei cadouri (galbeni, cercei). Logodna și cununia civilă se desfășurau ca și în prezent. Zestrea miresei era compusă, de obicei, din mobila care era adusă cu căruța în momentul oferirii darurilor.

Cununia religioasă reprezintă un moment important al ceremonialului nunții. Înainte de cununie, băiatul merge după nași („nănași”) cu mașina sau cu căruța frumos împodobite, după care merg împreună la mireasă acasă.

Giverii (cavalerii de onoare—frații și verii miresei) însoțesc mireasa la biserică, îmbrăcați în costume de sărbătoare, purtând o ploscă la care sunt legate prosoape și flori. Ei au obligația de a păzi mireasa până în noaptea nunții. Mirele este, la rândul lui, însoțit de *giverițe* (domnișoarele de onoare—surorile și verișoarele mirelui). În drumul spre biserică nu lipsesc din alai muzicanții.

Alaiul de nuntă se întoarce de la biserică pe un drum ocolit, semn că și-au schimbat statutul. Ajunși acasă, locul unde se va ține petrecerea, urmează obiceiul „stropirii”, care are funcția de stimulare magică a rodniceii tinerei familii: mireasa intră în curte călcând pe o pânză albă (culoarea purității), se urcă pe o masă unde sunt aranjate o găleată cu apă, un buchet de busuioc, un ciur și grăunțe, apoi începe să arunce cu grăunțele în mai multe direcții, iar cu buchetul de busuioc îmbibat în apă, stropește în mai multe direcții.

După acest moment, începe petrecerea. Invitațiile sunt făcute de giveri cu o săptămână înaintea nunții. În trecut se obișnuia vestirea nunții în biserică, lucru consemnat și în registrul bisericii. Invitații sunt întâmpinați de nași care îi servesc cu țuică din ploscă.

Dansurile și jocurile de nuntă au și ele funcții de integrare și de armonizare a contrariilor, precum și cele de stimulare a fecundității tinerei perechi.

Integrarea miresei în noua familie și în noua ei casă, după ce s-au efectuat ritualurile de separare de vechea ei stare, de părinți și prietene, se realizează prin dansul miresei—care are loc după oferirea darurilor (mireasa este jucată mai ales de rudele mirelui, care trebuie să plătească pentru aceasta), prin ritualurile cinstirii pragului (ea nu are voie să-l calce, de aceea este dusă în brațe), prin „îmbunarea vetrei casei”, ritual de ofrandă alimentară pe pragul casei.

O serie de gesturi ceremoniale atestă existența unor limbaje și coduri ancestrale: un exemplu este nunta ca o „cucerire”, amintind de căsătoria prin rapt prin furtul miresei și a papucului acesteia, giverii plătind răscumpărarea.

25 Informator: Vasile Mihai, 59 ani, sat Măguri, județul Timiș.

La miezul nopții are loc strigarea darurilor („*strângerea cinstelor*”). După acest moment urmează dansul miresei, iar cel care dansează cu mireasa trebuie să plătească nașului.

Nunta nu se sfârșește în acea noapte ci, după o pauză de odihnă, continuă dimineața cu un obicei care mimează actul nupțial care impurifică și curățirea ulterioară: mirii merg la o fântână, se murdăresc cu noroi („*imală*”), iar giverii îi spală în schimbul unei plăți. Acest moment este urmat de o altă petrecere care poate dura până seara.

La o săptămână după nuntă se practică obiceiul numit „*ouăle docite*”, care celebrează fertilitatea prin aruncare cu ouă fierte în tinerii necăsătoriți, scopul fiind grăbirea căsătoriei acestora. Momentul prilejuiește o petrecere la care participă în special rudele mirilor.

La *rromii turci*²⁶—*horabane rroma*—, de religie musulmană, așezați în spațiul dobrogean, ar fi de menționat câteva elemente specifice. Primul ar fi legat de acceptarea căsătoriei între veri primari și secundari. Al doilea se referă la structura cutumei maritale.

Ceremonia căsătoriei se desfășoară astfel: tinerii se cunosc și decid să se căsătorească, apoi cer binecuvântarea părinților, iar dacă aceștia sunt de acord, se desfășoară în continuare ritualurile specifice.

După ce părinții își dau consimțământul, urmează logodna: la casa fetei vin pețitorii din partea familiei băiatului, cu o boccea cu daruri, între care nu trebuie să lipsească bijuteriile, lenjeria de pat și încălțăminte; gestul părinților fetei de a accepta boccea cu daruri și de a oferi, la rândul lor, o boccea cu daruri pentru băiat, conținând cămăși colorate, pantofi, aur și altele, semnifică acceptarea viitoarei căsătorii.

În prima zi a nunții, nașii și rudele apropiate ale băiatului merg la casa fetei cu daruri din partea soacrei mari pentru viitoarea mireasă, constând în bijuterii și alte obiecte prețioase. Aceștia sunt primiți cu mare cinste de către părinții fetei, în timp ce aceasta stă ascunsă și nu se arată privirilor noilor veniți. Conducătorul celor sosiți din partea familiei mirelui, numit „*başkuda*”, percepe o sumă de bani de la familia fetei, sumă care variază în funcție de posibilitățile materiale ale femeilor din partea miresei. Tatăl fetei primește și el un dar în bani—„*baba xakh*”, recompensă sau răscumpărare pentru o mireasă bună.

După primirea sumei de bani de la familia fetei, care poate fi înlocuită de daruri echivalente, are loc oficierea căsătoriei religioase, la care mirele nu ia parte. Ceremonia este de fapt binecuvântarea miresei de către *boge* și jurământul acesteia cu privire la căsătorie: ea îngenunchează înaintea hogelui, care o întrebă de trei ori dacă vrea să se căsătorească cu mirele. Ea răspunde tot de trei ori că vrea, după care ritualul continuă, după *Islam*, cu citirea versetelor specifice din *Kuran*. Celebrarea se încheie cu un ospăț.

Delegația care a participat la ceremonie din partea familiei mirelui pleacă să-l anunțe pe mire despre încheierea oficierei căsătoriei religioase. Acasă la mire, delegația este primită, la fel cum fusese primită și în casa miresei, cu mare cinste. Se desfășoară nunta din casa so-crului mare, care durează până a doua zi, când nunta se deplasează acasă la socrul mic să ia mireasa. Începând cu acest moment, nașii vor fi aceia care vor conduce nunta.

26 Informator: Iusuf Rusen, 58 ani, Babadag, jud. Tulcea.

Mireasa este îmbrăcată de către nașă. Urmează ceremonialul plecării miresei din casa părintească, însoțit de veselie, dar și de lacrimi. Alaiul este oprit să iasă pe poartă de o ceată de feciori, care cer mirelui o vadră de vin ca să-i dea drumul pe poartă, inclusiv drept răsplată că au ocrotit-o pe mireasă până la căsătorie. Momentul este marcat de muzică și mare veselie.

Alaiul merge la casa mirelui, unde nunta continuă până a doua zi, când au loc felicitările, mirii primind sume importante de bani și cadouri de valoare. În finalul nunții, mirii sunt conduși, cu același mare alai, la casa construită special pentru ei alături de casa părinților mirelui.

În multe familii de *rromi turci din Constanța*²⁷, căsătoria se desfășoară pe o perioadă de patru zile: logodna mică în prima zi, logodna mare—a doua zi, nunta—a treia zi și ceremonia ciorbei de potroace—a patra zi.

Logodna mică are două părți. Prima parte este pețitul, când părinții băiatului vin la părinții fetei cu daruri, pentru a tatona terenul și a stabili, în cazul unui accept, arvuna și prețul pentru fată. Cea de-a doua parte este serbarea înțelegerii dintre părinți, petrecere care se ține toată noaptea, la fiecare dintre miri acasă, aceștia sărbătorind unul separat de celălalt.

Logodna mare are loc a doua zi și are, de asemenea, două părți. Prima este petrecerea sau *ziua burlacilor*, care se mai numește și „*mărgelele*” și se referă la petrecerile separate ale mirilor: mirele sărbătorește cu băieți de leatul lui, iar mireasa cu fete de seama ei. A doua parte începe cu deplasarea mirelui, însoțit de părinți și alte rude, la casa părinților fetei, unde urmează să aibă loc realizarea actului marital concret. Acest act este îndeplinit de o femeie bătrână, de încredere. Este atipic ca mirele însuși să îndeplinească actul marital, dar se poate întâmpla dacă sunt de acord părinții.

Nunta, care include și *ceremonia religioasă de la geamie*, prin care se obține binecuvântarea hogei, se desfășoară numai după confirmarea virginității fetei. Dacă mireasa a fost fecioară, se joacă cearșaful alb și se dau, abia în acest moment, banii pentru mireasă.

A patra zi, are loc *ceremonia ciorbei de potroace*, care corespunde mesei de pakiv, de celebrare a fecioriei miresei, la alte neamuri de rromi. Ciorba de potroace este pregătită de părinții băiatului, care dăruiesc, totodată, părinților fetei, un miel, simbol al purității fetei lor. Mielul reprezintă totodată și substitutul ritual al fetei dăruite familiei mirelui.

În concluzie, se poate afirma faptul că, depășind diferențele de practică ritualică regăsite, în diferite zone geografice, la diferite subgrupuri de rromi, unele dintre ele dispărute sau aflate pe cale de dispariție, elementele esențiale legate de puritatea fetei la căsătorie și de nevoia absolută de armonie, echilibru și durabilitate a căsniciei se păstrează la nivelul tuturor comunităților de rromi, astfel încât concepția de bază despre familie și căsătorie să se mențină nealterată. Această constatare demonstrează unitatea culturală a rromilor și în ceea ce privește cutumele maritale.

27 Informațiile au fost culese de autorul lucrării de față prin participarea la evenimentul descris.